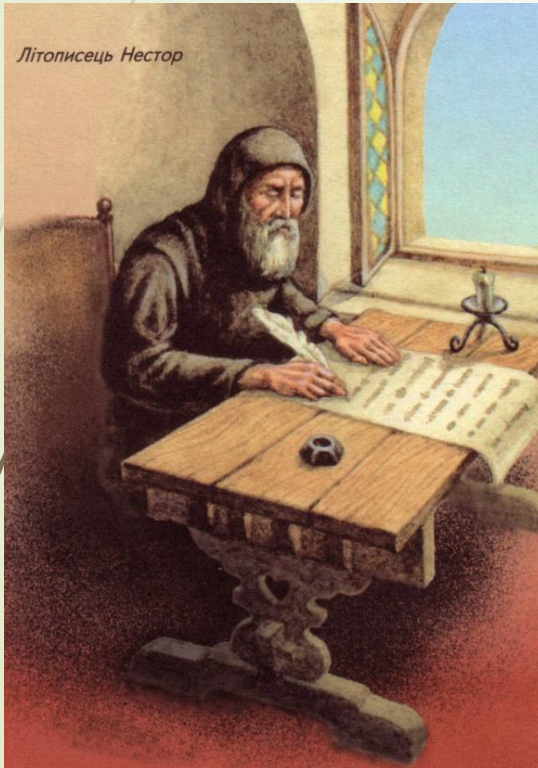

Історія вітчизняної політичної думки

1. Політична думка княжої доби .
2. Політична думка XVI - XVIII ст.
3. Розвиток революційно-демократичних ідей XIX ст.
4. Політичні концепції українських мислителів кінця XIX – XX ст.
5. Політичні погляди представників українського національно-самостійницького напрямку

Політична думка княжої доби .

Концепція «богоугодного володаря» (Феодосій Печерський, Нестор літописець):

- ідея «духовного проводу над світською владою»,
- ідея необхідності об'єднання київських князів довкола церкви, а не довкола великокнязівського престолу,
- Ідея божественної природи влади

Концепція князівського єдиновладдя

Київський митрополит Іларіон

«Слово про закон і благодать» (XI ст.).

вбачав у сильній монархічній владі князя запоруку територіальної цілісності держави, переконував, що Церква мала слугувати володареві, підтримувати загальнодержавний централізм.

влада повинна концентруватись у руках мудрого правителя, який задовольняв би певні умови: пам'ятав, що несе відповідальність за підданих перед Богом; здійснював владу на основі закону і справедливості, а не сваволі; був милостивим до підданих

«РУСЬКА ПРАВДА» князя Ярослава Мудрого

Офіційна політико-правова ідеологія тих часів.

Закони Ярослава високо цінували людське життя, честь, осуджували злодіїв та вбивць.

Головними цілями співжиття проголошувались особиста безпека і невід'ємність власності.

Пильно захищалася власність.

«РУСЬКА ПРАВДА» князя Ярослава Мудрого

Офіційна політико-правова ідеологія тих часів.

Закони Ярослава високо цінували людське життя, честь, осуджували злодіїв та вбивць.

Головними цілями співжиття проголошувались особиста безпека і невід'ємність власності.

Пильно захищалася власність.

«Повчання» Володимира Мономаха

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова бібліотека України імені
Володимира Гоголя

Володимир Всеволодович

Крім моральних настанов, «Повчання» містить практичні вказівки щодо керівництва державою, управління підданими, правил поведінки з ними в деяких типових ситуаціях, зокрема під час війни.

Звертає особливу увагу на дотримання закону та принципів справедливості й милосердя. При цьому князь не лише сам має бути справедливим і милостивим, а й вимагати цього від підлеглих.

«Слово о полку Ігоревім» (1187)

Головну причину тяжкого становища Русі автор вбачає в міжусобній боротьбі руських князів.

Основний політичний зміст зосереджений у «золотому слові» князя Святослава. Звертаючись до бояр і князів, він говорить, що головна провина Ігоря та причина його поразки полягає в тому, що той пішов на половців «собі слави шукати», а не захищати інтереси всієї держави.

Автор «Слова...» наголошує, що для князя недостатньо бути вправним воєначальником, потрібно ще й уміти побачити загальнодержавний інтерес і підпорядкувати йому особистий.

Політична думка XIV - XVIII ст.

СТАНІСЛАВ ОРІХОВСЬКИЙ-РОКСОЛАН (1515–1567 рр.)

один з перших представників реформаційного розуміння суті суспільних і політичних процесів в Україні XVI ст.

«Напучення польському королю Сигизмунду Августу»

Ідеалом була освічена монархія, обмежена законом.

Мета держави — плекання релігійної духовності, забезпечення добробуту і свободи громадян, гарантування прав і користі кожного індивіда, відносно якого держава має низку обов'язків.

Станіслав Оріховський – Роксолан був прибічником теорії природного права.

Людські закони мають відповідати природним і змінюватися в разі їх невідповідності. Вся діяльність монарха повинна бути спрямована на створення умов життя, які відповідали б природному праву..

Христофор Філалет

«Апокрисис»

Відстоював ідею демократизації Церкви, в дусі протестантського віровчення захищав право світських людей на участь у церковних справах, на вибори духовної влади, був прихильником релігійної терпимості.

Відносини влади і народу ґрунтуються на суспільному договорі, згідно з яким король і піддані повинні суворо дотримуватися закону. Порушення прав і свобод підданих з боку як короля, так і шляхетного стану, підриває державу, спричинюється до її занепаду.

Заперечував абсолютизм не лише монарха, а й Папи Римського, вважав незаконним його втручання у світські справи.

Іван Вишенський

Концепція колективної соборності правління християнською Церквою, засновану на ідеї рівності всіх людей перед Богом.

Заперечував абсолютизм духовної влади – Папи Римського та абсолютизм світської влади – королів і царів. Будь-який володар отримує владу від Бога і не може використовувати її на свій розсуд

Просвітницький напрям у політиці

Феофан Прокопович і Мануїл Козачинський.

Ф. Прокопович «Правда волі монаршої», «Духовний регламент». створив концепцію освіченого абсолютизму. Сформулював тезу, що в додержавному стані існували як мир, любов, добро, так і війна, ненависть, зло. Для того, щоб надійно захистити природні права від зовнішніх ворогів і внутрішнього розбрату, народ передає свою волю монархові.

М. Козачинський «Громадська політика». Розробляв питання природного права як складової людської природи, поділяв людські закони на громадські й канонічні, вивчав проблеми військової політики, намагаючись викласти своє розуміння причин воєн, дати їх типологізацію на справедливі й несправедливі, зовнішні та внутрішні).

Розвиток революційно-демократичних ідей XIX ст.

Демократично-народницький напрям

Кирило-Мефодіївське братство. Головний ідеолог Микола Костомаров. Праця «Закон Божий (Книга буття українського народу)» - синтезував романтичні ідеї з радикальними політичними і соціальними поглядами та християнськими цінностями.

програма містила такі ідеї:

- визнання української етнокультурної ідентичності;

- створення самостійної української республіки в рамках федерації слов'янських народів;

- скасування кріпацтва й утвердження суспільного ладу на засадах правової і соціальної рівності в дусі християнських заповідей;

- протиставлення українських демократичних традицій традиціям аристократичної Польщі й самодержавної Росії.

Володимир Антонович

Першим назвав Київську Русь українською державою, обґрунтував природне походження нації, охарактеризував основні принципи життя трьох народів:

- українців (принцип демократизму, що забезпечує права для особи),
- поляків (принцип аристократизму, що призводить до боротьби між різними соціальними групами),
- росіян (принцип авторитету державної влади, що спричинюється до самодержавства).

Михайло Драгоманов

Розвинув учення про суспільство й державу в руслі позитивізму.

Визнавав справедливими лише ті народні рухи, що сприяли духовному, економічному та політичному розвитку краю.

Проект програми «Вольний Союз – Вільна Спілка» - обґрунтовувалися головні засади російського конституціоналізму. Найважливішими з них він вважав громадянські свободи і децентралізацію Росії. Держава – це «вільна спілка» самоуправ, а центральна влада – лише орган координації між ними.

Соціалізм він розумів як засіб утвердження соціальної справедливості, підвищення добробуту народу.

Національне питання України розглядав у контексті забезпечення прав і свобод громадян та пов'язував його успіх з конституційними реформами в Росії. Український національний рух він висвітлював у такій послідовності: культурно-просвітницька діяльність з метою пробудження і розвитку національної свідомості та піднесення освітнього рівня народу, боротьба за політичну свободу, запровадження конституції, розв'язання соціальних проблем

Політичні концепції українських мислителів кінця XIX – XX ст.

лібералізм

Богдан Кістяківський

Становлення правової держави він поставив у залежність від рівня правової культури суспільства. Правова держава не в змозі розв'язати соціальні питання найманого робітника, а соціалізм – суперечність між державним контролем господарського життя на користь прав робітника та збереженням гарантій свободи власника. вказував на пряму залежність рівня правової культури від загального культурного рівня народу. Він виділяв два типи особи залежно від її ставлення до права: правову та революційну. Поведінка останньої, незважаючи на її інтелектуальний рівень, вступає, на думку Б. Кістяківського, в суперечність не тільки з державними нормами, а й з традиціями і звичаями. Б. Кістяківський визнавав культурну самобутність правових систем, виходячи з того, що культура, традиції, закони в усіх народів різні, зумовлені природними і соціальними чинниками.

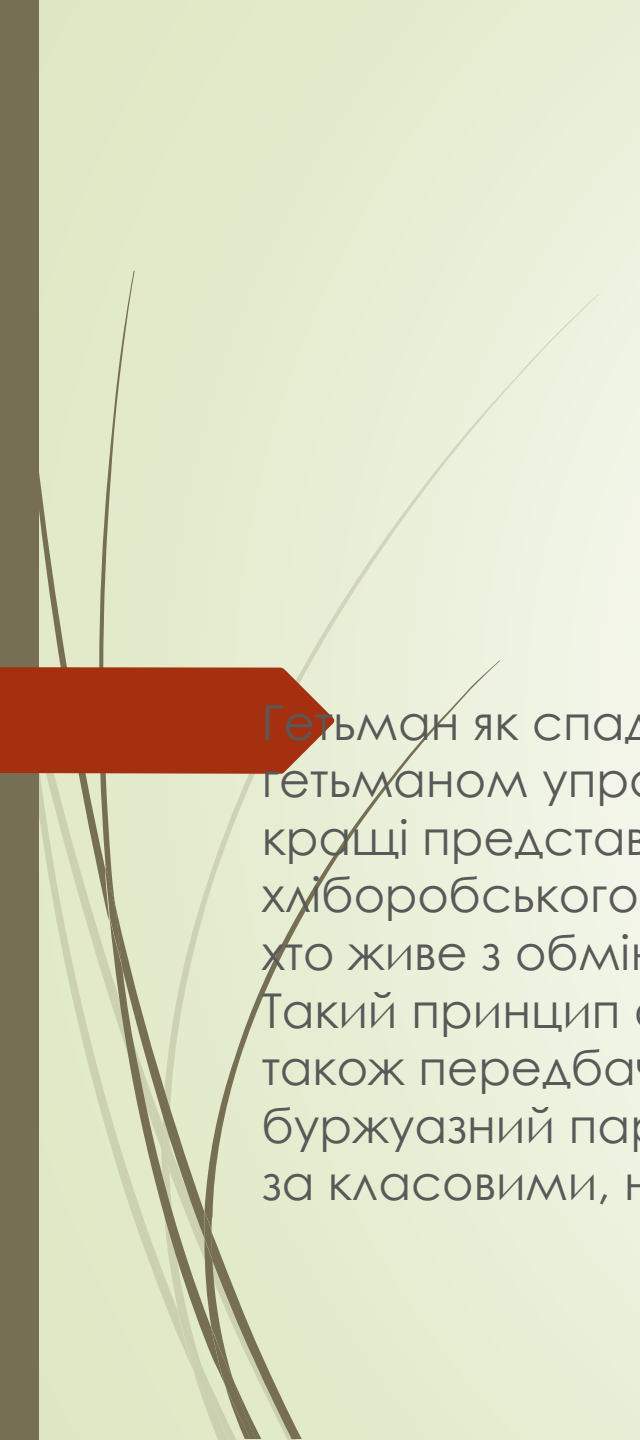
консерватизм (В. Липинський, С. Томашівський)

В'ячеслав «Листи до братів-хліборобів».

Вбачав повноцінний розвиток української нації в розбудові власної держави. Така держава має існувати у формі монархічного правління, що відповідає державницькій традиції, започаткованій Б. Хмельницьким.

Ця монархія повинна ґрунтуватися на таких п'яти підвалинах:

- аристократія,
- класократія,
- територіальний патріотизм,
- український консерватизм,
- релігійний етос.

Гетьман як спадковий монарх репрезентує державу, уособлює її авторитет. Разом з Гетьманом управління державними і суспільними сферами здійснює аристократія – кращі представники усіх станів: промислового (фабриканти, інженери, робітники), хліборобського (поміщики, селяни, сільські робітники), фінансового і купецького (всі, хто живе з обміну продуктами), комунікаційного (залізничники, шофери), інтелігенція. Такий принцип формування аристократії (правлячої еліти) називав класократією, яка також передбачала співпрацю всіх класів. Принципи класократії заперечували буржуазний парламентаризм як такий, що роз'єднує нації за партійними, соціалізм – за класовими, націоналізм – за етнічними ознаками. Т

Степан Томашівський

Державницька концепція С. Томашівського.

Ґрунтувалася на ідеях особливої ролі Галичини та уніатської Церкви в майбутньому державотворенні, українського консерватизму, об'єднуючої національної ідеї, європеїзації українського руху з опорою на власні (особливо в Галичині) традиції.

Ідея мирної еволюції існуючих форм правління, республіканська форма правління може бути найгіршою деспотією, рівно ж як і монархія – демократичною, якщо вона не є абсолютною.

Майбутня українська держава повинна формуватися на основі автономії західноукраїнських земель і мати власне законодавство, адміністрацію, освіту, армію. Автономія має спиратися на традиції Галицько-Волинського князівства, Австро-Угорської монархії і польського республіканського правління.

соціалізм (І. Франко, М. Грушевський)

Іван Франко

піддає критиці ряд марксистських положень: він не розглядав пролетаріат як авангардну силу революції, не поділяв марксистської ідеї стосовно «історичної місії пролетаріату» і вважав, що марксистська держава так само як буржуазна матиме адміністративний апарат, який буде стояти над народом.

Головний засіб здійснення народом своєї влади - це громади, що виконують усі функції управління суспільством: господарсько-економічну, культурно-освітню, судову.

Михайло Грушевський

«Українська партія соціалістів-революціонерів та їх завдання»

Захищав ідею пріоритету інтересів народу, суспільства над інтересами держави.

Обґрунтував думку про український народ як окрему етнокультурну одиницю, що стала спадкоємницею Київської Русі та сформувала свої етнокультурні риси в умовах Галицько-Волинської і Литовсько-Польської держав.

Розглядав українську націю як виключно хліборобську, що внаслідок чужоземного панування втратила вищі класи; підкреслював як позитивні (вроджену логічність думки, високі культурні й соціальні інстинкти, красу побуту), так і негативні (відсутність національної свідомості, слабкість національного інстинкту, низький рівень освіти, культурного та політичного виховання) риси українського народу.

Національним інтересам України найбільш відповідає статус автономії у складі Російської Федерації. Він вирізняв два шляхи становлення федерації – через об'єднання двох і більше держав з їхньої ініціативи або з ініціативи зверху, коли унітарна держава стає федерацією, поділивши суверенітет з територіями. Після ліквідації УНР більшовицькою Росією М. Грушевський визнавав необхідність існування незалежної Української держави, але лише тимчасово, орієнтуючись у майбутньому на входження Росії й України до загальноєвропейської федерації.

націонал-демократизм (С. Дністрянський, В. Старосольський)

Станіслав Дністрянський

Україна має всі історичні та правові підстави для національного самовизначення, утворення власної державності на своїй етнічній території. Майбутню незалежну українську державу уявляв як народну республіку, влада в якій належить народіві та обраним органам і здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу й судову.

Володимир Старосольський

Джерелом існування національної спільноти є прагнення до політичної самостійності, яке проявляється як боротьба за власну державу. Рушійними силами цієї боротьби є не тільки національні, а й класові інтереси.

Національний і класовий інтереси є двома взаємодоповнюючими чинниками суспільно-історичного поступу, й недооцінка або ігнорування одного з них веде до небезпеки знову повторити помилки минулого.

Випокремлював три шляхи побудови держави: па основі економічних інтересів, політичних інтересів і національної єдності. Найкращим і єдино прийнятним для України шляхом утвердження державності є утворення її на основі національної єдності.

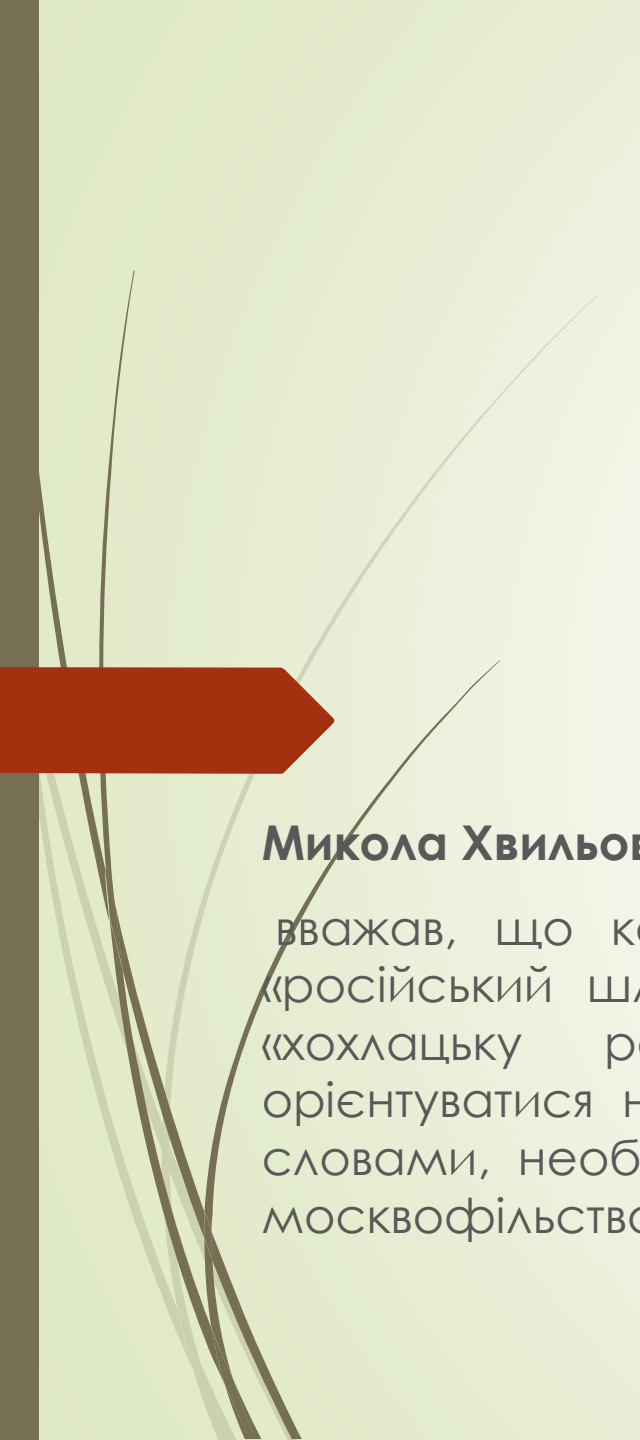
націонал-комунізм (В. Винниченко, М.Хвильовий)

Володимир Винниченко негативно ставився до соціалізму в радянсько-більшовицькому варіанті.

Вважав, що соціалізм можна побудувати лише поступово, реформами, при чому запропонував свій варіант створення соціалізму, який він назвав «колектократією». Колектократія допускає приватну власність, але виключає найману працю.

Розв'язання національного питання підпорядковував вирішенню завдання соціального визволення народів, тому був готовий відмовитися від національної незалежності на користь соціалізму і обґрунтовував необхідність перебування України у складі Російської федерації, наголошуючи на історичних, економічних і культурних зв'язках України з Росією.

В еміграції Винниченко змінив свої погляди, вказує на нерівність у відносинах між українською і російською націями і тому пропонує їх окреме існування.

Микола Хвильовий

вважав, що комунізм можна реалізувати на національному ґрунті, відкинувши «російський шлях» розвитку у культурній сфері. А для цього потрібно подолати «хохлацьку розляпаність», український просвітянський провінціоналізм та орієнтуватися на ідеал європейської людини-громадянина, творця історії. За його словами, необхідно покінчити не тільки з малоросійством, українофільством, а й москвофільством.

націоналізм (М. Міхновський, Д. Донцов, М. Сціборський)

Микола Міхновський

Автор першого програмного документу українського націоналізму («Самостійна Україна», 1900 р.), сформулював ідею українського національного солідаризму, яка має об'єднати окремі частини нації в єдине ціле: «Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпатів аж по Кавказ» . Конституційний проект «Самостійна Україна» (1905), Україна повинна бути президентською республікою з двопалатним парламентом — Радою представників і Сенатом. За широкі громадянські свободи, суд присяжних, націоналізація землі за викуп і розподіл її за національною ознакою.

Дмитро Донцов

Праця «Націоналізм». Вихідною ідеєю інтегрального націоналізму є ідея переорієнтації українства на Захід, відхід його від Росії, як несумісного з нею за історичними політичними традиціями, національними звичаями, способу життя.

Виділив п'ять принципів своєї ідеології інтегрального, або чинного, націоналізму.

1. національна ідея має будуватися не на розумі, а на волі – інстинктивному прагненні нації до життя, влади і панування.
2. виховання в народі стремління до боротьби, усвідомлення ним кінцевої мети.
3. ґрунтувався на романтизмі і фанатизмі, який надавав національним почуттям релігійного змісту, а ідеям – догматичного характеру і спонукав маси до експансії насильства за торжество своїх ідей.
4. проголошення імперіалізму як легкого синтезу між націоналізмом та інтернаціоналізмом, що мало б загальнолюдський характер, оскільки цивілізувало б народи, нездатні управляти собою.
5. Мета - формування національної еліти: ініціативної меншості, яка продукує для несвідомої маси ідеї і мобілізує цю масу на боротьбу за них.

Для забезпечення перемоги ініціативна меншість повинна використовувати «творче насильство».

Микола Сціборський

Праця «Націократія»

Сформулював основні риси своєї доктрини:

- українська держава повинна бути авторитарною і спиратися на працюючі верстви української нації;
- політичним суб'єктом влади має стати національна диктатура;
- форма правління передбачає сильну законодавчу і виконавчу владу.

Законодавчий орган – Державна рада обирається всіма громадянами, глава держави і одночасно прем'єр-міністр – Національними зборами, що складаються з депутатів Державної ради, Всеукраїнської господарської ради, представників крайових Рад та синдикатів

Опорою політичного режиму мала стати революційна націоналістична організація, яка виконувала б диктаторські функції.